

Prohloubení problematiky GATT – dodatkové smlouvy

Filip Křepelka

(krepelka@law.muni.cz)

Světové hospodářské právo

Připomenutí základních institutů GATT

- Připomeňme si základní instituty GATT:
 - (1) Doložka nejvyšších výhod – stejná cla pro zboží ze všech smluvních stran GATT.
 - (2) Výjimka pro zóny volného obchodu a též výsady pro nejméně rozvinuté země.
 - (3) Mnohostranný celní kompromis o výši cel na jednotlivé druhy zboží důležité pro jednotlivé smluvní strany.
 - (4) Jednací kola GATT a podstatné snížení cel v průběhu půlstoletí uplatňování, jež činí obchod s řadou druhů zboží ve světovém měřítku bezcelní či cla nemají větší dopad na zbožový obchod.

Jednací kolo WTO: kolo z Dauhá (Doha Round): Dauhá (2001), Cancún (2003), Ženeva (2004), Paříž (2005), Hong Kong (2005), Ženeva (2006), Potsdam (2007), Ženeva (2008) – kolaps jednání

Další aspekty mezistátního zbožíového obchodu pokryté stručně a obecně GATT

- GATT v roce 1947 věnoval rámcovou pozornost řadě dalších aspektů mezinárodního zbožíového obchodu stručnými ustanoveními.
- Jejich výklad však byl nezřetelný, což se ukázalo při řešení některých sporů v rámci řešení sporů v rámci provizorního režimu GATT.
- Postupně tedy sílilo volání po jednoznačnějším právním ošetření jednotlivých problémů.

Zpřesnění dílčími dohodami v rámci přílohy 1A

Uruguayské kolo vyústilo ve sjednání dílčích doprovodných dohod pro řadu z těchto pravidel GATT 1947.

Některé z uvedených dohod navazují na dohody vytvořené v rámci tokijského kola jednání.

Dohody nejsou samostatné, jsou přílohou GATT 1994, jež je sama přílohou Dohody o zřízení WTO.

Některé dohody doplňují přílohy, prohlášení a vysvětlení.

Srovnání se situací v Evropských společenstvích / Evropské unii

- ES/EU je celní unie, integrace zbožových trhů z hlediska právního je tedy úplná.
- Nedodržování závazků nelze řešit odvetným opatřením v podobě dalšího omezení vzájemného obchodu.
- Existuje soustavný dozor (Komise) a nástroj řešení nedostatků (Soudní dvůr).
- ES/EU má vlastní legislativní kompetence, stručná ustanovení SES/SFEU lze tedy rozpracovat do detailní legislativy uplatňované jak přímo, tak prostřednictvím práva členských států. Nejsou tedy třeba dohody mezi členskými státy.

Technické překážky obchodu - TBT

(Agreement on Technical Barriers to Trade).

- Navazuje na předchozí dohodu z tokijského kola.
- Zavazuje státy k takovému uplatnění normalizačních, testovacích a certifikačních procedur, jež nevytvářejí zbytečné překážky pro obchod.
- Uznává nicméně právo státu zavést kontrolu dováženého zboží kvůli ochraně života a zdraví lidí, zvířat a rostlin a životního prostředí.
- Státy se nabádají k široké mezinárodní harmonizaci norem, nicméně se po nich nepožaduje standardizace směrem dolů.
- Vytváří se soustava notifikačních povinností týkajících se záměru centrálních správ členských států.
- Pamatuje se rovněž na praktiky místních správ a nestátních organizací. Státy jim mají zapovědět, respektive nepodporovat je v takové standardizaci, která by narušovala mezinárodní obchod.
- Přílohou k dohodě je doporučující Kodex správné tvorby technických norem státními, polostátními i soukromými institucemi.

Obchodní aspekty investičních opatření – TRIMS

(Agreement on Trade Related aspects of Investment Measures)

- Úprava zakazuje některá opatření dopadající na investice, která představují porušení národního režimu nakládání s dováženým zbožím a to i u lokálních správ. Jde zejména o požadavek lokálních subdodávek a o požadavek vývozu ekvivalentu dovozu.
- Všechna taková neslučitelná opatření se hlásí WTO a žádá se jejich postupná eliminace.

Oceňování pro celní účely - CV

*(Agreement on Implementation of Article VII –
Customs Valuation)*

- Státy uplatňují náhradní určování ceny dováženého zboží, je-li deklarována nevěrohodně nízko.
- Tato náhradní, úřední deklarace ceny může ovšem představovat diskriminaci dováženého zboží.
- Úmluva vymezuje způsoby, které státy pro náhradní deklaraci mohou použít, a to také v případech, kdy není možné srovnávání cen s jinými dovozci.

Kontrola před odesláním

- *(Agreement on Preshipment Inspection)*
- Kontrola před odesláním do zahraničí nebo před přijetím do země je činnost, kterou běžně provádějí pro rozvojové země soukromé firmy.
- Jejím cílem je zabránění úniku kapitálu, zpronevěrám, celním únikům, popř. kontrole kvality a veterinární a fytosanitární nezávadnosti vyváženého zboží s ohledem na riziko jeho masivního nepřipouštění do státu dovozu.
- Státy mají zabezpečit, aby soukromé organizace tyto kontroly prováděly nediskriminačně, bez nepřiměřených průtahů. Leckdy jsou to totiž monopoly, jsou případy korupce.
- Vytváří se dokonce speciální kontrola tady těchto kontrol, založená na smíšených komisích ze zástupců kontrolních organizací a organizací vývozců.

Pravidla původu zboží

- *(Agreement on Rules of Origin)*
- Cílem úpravy je postupné sblížení pravidel pro určování původu zboží s ohledem na celní preference (zejména v zónách volného obchodu), aby tyto nepůsobily diskriminačně a nebrzdily obchod.
- Sjednává se, že se bude o těchto pravidlech dále jednat. Jak dalece se v tomto směru.
- Národní pravidla mají být transparentní a mají být aplikovány konzistentně, stejně a nestranně, nemají být svévolná.
- V některých světadílech (Evropa) se již sjednaly speciální místní úmluvy o určování původu zboží. Podobný záměr je deklarován také v rámci celé WTO.
- Spolupracuje se v této záležitosti s Mezinárodní celní organizací (WCO).

Licencování dovozu

(Agreement on Import Licensing Procedures)

- Úprava se věnuje dnes již nepříliš častému licencování dovozců.
- Právní předpisy o licencování mají být transparentní a dovozci nemají být licencování podle toho, zda a co dovážejí a za jaké ceny.
- Neautomatické licence mají být udělovány v krátkých lhůtách.

Ochranná opatření

(Agreement on Safeguards)

- Právní úprava reaguje na existenci přetrvávajících ochranných opatření pro ochranu tuzemského průmyslu před zásadním poškozením dovozy.

GATT 1947 předpokládala možnost zavést ochranářská cla a kvóty v určitém rozsahu.

- Požaduje po členských státech, aby ve lhůtě osmi let všechna taková opatření odstranily. Ve lhůtě přetrvávající opatření mají být aplikována nediskriminačně (tj. je-li kvóta, má být rozdělována nediskriminačně).
- V současné době světové hospodářské recese jistě budou některé státy mít sklon zavádět ochranná opatření výše naznačeným způsobem. Případná ochranná cla by nebyla slučitelná s režimem WTO.
- Co dobrovolná omezení vývozu? Kde se vyskytují? Proč se vůbec uplatňují? Jakým způsobem k nim lze přistupovat?

Antidumpingová opatření – AD

Cílem dumpingu je vytlačit konkurenci a následně inkasovat zisky z dominance. Státy mohou takový dumping potlačovat.

- Antidumpingová úprava má své kořeny v tokijském kolu.
- Vnitrostátní právní předpisy o ukládání antidumpingových cel (které slouží vyrovnání dumpingu) jsou harmonizovány, resp. jsou pro ně stanoveny standardy s ohledem na vymezení dumpingu vzhledem k určené normální ceně zboží, vymezení újmy domácím průmyslu, otázky zahájení a provádění vyšetřování atd.
- Je možné i mezinárodní řízení před rozhodujícími orgány WTO.
- Všechna opatření se musejí oznamovat dotčeným stranám a WTO.
- Evropská unie má antidumpingový kodex v rámci jednotné vnější celní politiky.

Antisubvenční opatření - ASCM

(Agreement on Subsidies and Countervailing Measures)

- Státní podpory se rozdělují do tří kategorií: zakázané, napadnutelné a povolené.
- ASCM se snaží pečlivě vymezit, co je to podpora.
- Proti zakázaným a napadnutelným státním podporám mohou postižené členské státy uplatnit vnitřní sankce (vyrovnávací clo) v mezích pravidel předvídaných touto smlouvou a na základě postupu jí vymezeného.
- Evropská unie má vlastní antisubvenční kodex v rámci jednotné vnější obchodní politiky.
- Možné je rovněž řešení sporu orgány pro řešení sporů WTO podle DSU a možná odvetná opatření.

Sanitární a fytosanitární opatření – SPS

- (*Agreement on Sanitary and Phytosanitary Measures*)
- Státy mohou v oblasti obchodu potravin a zemědělských komodit zavádět a udržovat potřebná sanitární (tedy veterinární) a fytosanitární (rostlinolékařská) opatření. Ty však mají být přiměřené hrozícímu riziku a nemají neodůvodněně diskriminovat mezi členy (odůvodněná diskriminace je zde ovšem z povahy věci možná, stejně jako v ES). Členové však mohou udržovat i vyšší standardy, jsou-li vědecky odůvodnitelné.
- Po státech se chce, aby akceptovaly opatření jiných států jako ekvivalentní se svými a uznávaly v co největším počtu případů výsledky srovnatelných kontrol při dovozu zemědělských komodit a potravin.
- Členové se vyzývají k harmonizaci nebo unifikaci hygienických standardů v rámci WTO a na půdě speciální Organizace pro zemědělství a výživu – FAO – odvolání na *Codex alimentarius*).

Zemědělství – problémy

Liberalizace obchodu zemědělskými produkty je mimořádně citlivá záležitost. Na světových zemědělských trzích sdružujících všechny státy vyjma těch nejchudších jsou obvyklé značné přebytky. Nedostatek nebo dokonce hlad je jenom v nejchudších zemích světa.

- Na zemědělské produkty proto státy (zejména vyspělé průmyslové státy s vysokým zalidněním a intenzivním zemědělstvím a silnou zemědělskou lobby – Evropská unie, další západoevropské státy, Japonsko) nechtěly připustit uplatnění obecných pravidel GATT vztažených na průmyslové zboží. Zemědělství zde je předmětem vysoké reglementace za účelem udržení zaměstnanosti a národní samostatnosti ve výrobě zemědělských produktů, připojují se i snahy o krajinnou ochranu a ekologizaci zemědělství. Výsledkem jsou subvence, omezování produkce kvótami a ochrana trhu před importem. Vnitřní trhy pak vykazují podstatně vyšší ceny.

Zemědělství – problémy II

- Proti tomu se staví vyspělé a středně vyspělé státy s extenzivním, vysoce rentabilním zemědělstvím (Kanada, Austrálie, Argentina, částečně USA).
- Možností se po roce 2000 jevílo používání části zemědělské produkce na biopaliva. Toto se technologicky zvládlo v posledních letech.
- Zvýšená poptávka vedla v roce 2007-8 k prudkému růstu cen řady zemědělských komodit. Důsledkem byl pokles potřeby subvencování zemědělství v zemích s intenzivním zemědělstvím. Současná hospodářská recese ale vede k návratu k normálním podmínkám.

Zemědělství – uvolnění Dohodou o zemědělství (AA)

(Agreement on Agriculture)

- Výsledek jednání v oblasti zemědělství představuje velmi obtížný kompromis. Netarifní omezení (kvóty) se nahrazují cly a cla se v určitém harmonogramu postupně snižují. Vnitrostátní subvenční politika má mít minimální dopad na zahraniční obchod, přesto jsou povoleny dokonce (oproti oblasti nepotravinářského zboží) exportní subvence.
- Součástí ujednání je pozvolné snižování míry subvencí, které se počítají podle dohody jako celková agregovaná míra podpor ve vztahu k jednotce produkce (*Total Aggregate Measurement of Support*). Jisté typy podpor jsou nadále tolerovány.
- Dosavadní jednací kola vedla jenom k omezeným výsledkům.

Textil – poměry

- Oblast textilu je druhá citlivá oblast mezinárodního zboží obchodu.
- Textilní produkce je totiž vždy první, se kterou se méně vyspělé státy na vzrůstu prosazují na trzích bohatších států a tam dochází k úpadku textilního průmyslu. Výjimkou byla první industrializovaná země – Velká Británie v 18. a 19. století, následně ale některé méně bohaté evropské země, třeba Rakousko-Uhersko, od 30., resp. 50. let pak Japonsko, později další země dálného východu, dnes Čína a řada dalších zemí).
- Vyspělejší země tedy mají tendenci tento svůj průmysl zaměstnávající mnoho lidí, zejména pak žen, chránit.

Textil – opatření

(Agreement on Textiles and Clothing)

- Cílem dohody je postupné zařazení oblasti textilu do GATT, která v podstatě od 50. let na tuto oblast nedopadala a v oblasti se uplatňovaly bilaterální kvóty a Dohoda o vláknech (*Multifibre Agreement*).
- V několika fázích se zařazují vybrané produkty do režimu GATT, dosaženo v roce 2005. Uvedená vícestranná dohoda se nahrazuje GATTem, resp. Dohodou o textilu a oděvech. Přípustná jsou přechodná ochranná opatření v některých citlivých komoditách, poškozují-li to výrazně domácí průmysl.
- Úprava obsahuje řadu výjimek různého druhu.